

2012 -01- 12
Dnr. 11-411/4337

Beslut

2012-01-11

Dnr 40-2011:2523

Stockholms kommun
kommunstyrelsen@stockholm.se

Rektor vid Kvarnbackaskolan
carina.lucas@stockholm.se

Rektor vid Bagarmossens skola
deirdre.olsson@stockholm.se

Beslut

---

efter kvalitetsgranskning av modersmålsunder-
visning och tvåspråkig undervisning i de nation-
ella minoritetsspråken i Stockholms kommun

Inledning

I detta beslut ges en sammanfattande bedömning utifrån kvalitetsgranskningens resultat och en beskrivning av de utvecklingsområden som framstått som mest centrala att prioritera i det lokala kvalitetsarbetet. För en utförligare beskrivning av kvalitetsgranskningens resultat och Skolinspektionens bedömningar i sin helhet se bilaga 1, *Rapport efter kvalitetsgranskning av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken i Stockholms kommun*. Det författningsstöd som utgör utgångspunkten för Skolinspektionens bedömningar av utvecklingsområdena samt den forskning som ligger till grund för dessa framgår av bilaga 2, *Författnings- och forskningsstöd*.

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen har granskat undervisning i nationella minoritetsspråk i Stockholms kommun.

Granskningen har visat att kommunen har en tydlig organisation och fungerande ansvarsfördelning när det gäller modersmålsundervisning. Stockholms kommun genomför också en rad främjande åtgärder för de nationella minoriteternas rätt att utveckla sitt språk och sin kultur. Som exempel kan nämnas att kommunen har bekostat utbildningen för tre romska lärare. Men de åtgärder som genomförs förefaller inte utgå från någon samlad strategi utifrån identifierade behov och förutsättningar som gäller för de olika minoritetsgrupperna. Granskningen visar att det saknas ett systematiskt kvalitetsarbete kring de nationella minoriteternas språkutveckling på såväl skol- som förvaltningsnivå. Det saknas också fungerande rutiner för att upptäcka och erbjuda studiehandledning på modersmålet. För att säkerställa att elever ur de nationella minoriteterna ges möjlighet att utveckla sitt språk och sin kultur behöver Stockholms kommun förbättra informationen om undervisning i nationella minoritetsspråk samt skaffa rutiner för att samverka med företrädare för de nationella minoriteterna.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete så snart som möjligt behöver inledas inom följande områden:

- Kommunen behöver göra undervisning i de nationella minoritetsspråken till en del av det systematiska kvalitetsarbetet på såväl förvaltnings- som skolnivå.

- Kommunen behöver förbättra informationen om modersmålsundervisning så att den synliggör de nationella minoriteterna och deras rättigheter att utveckla sitt språk och sin kultur.
- Kommunen behöver se till att det finns tydliga rutiner för att upptäcka, erbjuda och följa upp studiehandledning på modersmålet.

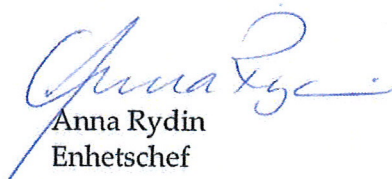
Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 11 juli 2012 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de utvecklingsområden som myndigheten identifierat. Om åtgärder ännu inte vidtagits men planerats, ange gärna tidplan och vem som ansvarar för att genomföra åtgärderna.

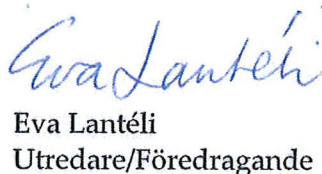
Redogörelsen skickas per post till *Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm* eller via e-post, till *skolinspektionen@skolinspektionen.se*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 40-2011:2523) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Åsa Permén deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Anna Rydin
Enhetschef

Eva Lantéli
Utredare/Föredragande

Bilagor

- Bilaga 1   Rapport efter kvalitetsgranskning av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken i Stockholms kommun.
Författnings- och forskningsstöd

Rapport

---

efter kvalitetsgranskning av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken i Stockholms kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Stockholms kommun

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning i de nationella minoritetsspråken under hösten 2011. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Modersmålsundervisning är undervisning i det språk som elevens vårdnadshavare har som modersmål. För att en elev ska vara berättigad till modersmålsundervisning krävs att språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och att eleven har grundläggande kunskaper i det. När det gäller modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska sådan undervisning erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken även om antalet elever som önskar sådan undervisning understiger fem.

Tvåspråkig undervisning kan anordnas i årskurserna 1-6 för elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk. För elever med finska som umgängesspråk får tvåspråkig undervisning även anordnas i årskurserna 7-9. För andra språk än finska får tvåspråkig undervisning anordnas i årskurserna 7-9, dock med stöd av förordningen om försöksverksamhet med tvåspråkig utbildning i grundskolan. Den tvåspråkiga undervisningen ska anordnas så att högst hälften av den sammanlagda undervisningstiden sker på umgängesspråket. Undervisningen ska då planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden.

Undervisning i nationella minoritetsspråk förekommer främst i ämnet modersmål. Undervisningen i ämnet kan ske på olika sätt, som språkval eller elevens val, inom ramen för skolans val eller utanför den garanterade undervisningstiden. Elever som behöver det ska även få studiehandledning på modersmålet.

Granskningen av Stockholms kommun ingår i detta projekt. Stockholms kommun besöktes den 21 och 24 november 2011. Ansvariga inspektörer har varit

Rapport

2012-01-11

2 (29)

Dnr 40-2011:2523

utredare Eva Lantéli och utredare Åsa Permén. I denna rapport redovisar inspektörerna iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av undervisningen i nationella minoritetsspråk genomförs i två delar. I 34 kommuner och 68 grundskolor granskas undervisningen i nationella minoritetsspråk. I en andra del granskas tvåspråkig undervisning där fem skolor med tvåspråkig undervisning ingår. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de kommuner och tvåspråkiga skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden i andra kommuner och skolor. Det enskilda beslutet som fattats för respektive kommun eller skola kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Stockholms kommun

Stockholms kommun har 240 kommunala och fristående grundskolor. De kommunala grundskolorna är fördelade på sju grundskoleområden. Den kommunala grundskoleverksamheten leds av en grundskoledirektör och sju grundskolechefer.

I Stockholms stad finns cirka 78 400 elever i förskoleklass och grundskola och cirka 26 200 gymnasieelever hemmahörande i kommunen. Av dessa Stockholms elever går cirka 77 procent av grundskoleleverna i en kommunal skola i Stockholm, cirka 2 procent i kommunal skola i en annan kommun och cirka 20 procent i en fristående skola. Av dem är cirka 30 000 elever berättigade till modersmålsundervisning och cirka 20 000 deltar i modersmålsundervisning. Det innebär att nästan 40 procent av eleverna i Stockholms kommun har ett annat modersmål än svenska.

I Stockholms kommun finns en central enhet, Språkcentrum, som är en specialistenhet inom utbildningsförvaltningens uppdragsavdelning för stöd kring lärande och elevhälsa. Enheten tillhandahåller mot ersättning modersmålsundervisning och studiehandledning. Enheten har 350 anställda som kan utbilda i 70 språk och har funnits sedan 1969. Enligt chefen för Språkcentrum har alla deras lärare högskoleutbildning.

Det framgår av de två intervjuade rektorerna¹ och chefen för Språkcentrum att rektor kan använda sig av Språkcentrums tjänster eller t. ex själva anställa lärare för modersmålsundervisning och studiehandledning. Chefen för Språkcentrum uppger att det utanför Språkcentrums verksamhet, finns ett 40-tal modersmåls lärare anställda ute på skolorna. Enligt uppgift från en av rektorerna rör det sig ofta om modersmåls lärare som har heltidstjänster på skolor där det finns många elever med en och samma språkbakgrund, exempelvis arabiska eller spanska.

I Stockholms kommun registrerar de kommunala skolorna eleverns berättigande till modersmålsundervisning samt vilka elever som deltar i modersmålsundervisning i ett centralt datasystem. Fristående skolor skickar in rapporter till utbildningsförvaltningen som lägger in uppgifterna. Registreringen sker i samband med att eleverna börjar skolan. Enligt förvaltningschefen gör brister i skolans registrering att statistiken över antalet berättigade elever i de nationella minoritetsspråken inte blir tillförlitlig. Förmodligen är det fler elever som är

---

¹ I granskningen har rektorerna för två slumpvis utvalda grundskolor intervjuats: rektorn för Kvarnbackaskolan och rektorn för Bagarmossens skola.

Rapport

2012-01-11

4 (29)

Dnr 40-2011:2523

berättigade till både modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet än vad som framkommer i statistiken. Denna bild bekräftas också under intervjuerna då det framkommer olika uppgifter om deltagande i modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet i de nationella minoritetsspråken.

Enligt chefen för Språkcentrum pågår för närvarande ingen undervisning i samiska eller meänkieli i Stockholms kommun som leds av Språkcentrums lärare. Det finns 11 elever som har uppgett samiska som modersmål. Av dessa är det 2-3 elever som önskar undervisning i nord- och sydsamiska. Det saknas lärare och just nu annonserar Språkcentrum för att kunna erbjuda eleverna undervisning i samiska. En elev får undervisning i samiska där skolan själv har anlitat en lärare. Det finns, enligt chefen för Språkcentrum, inga registrerade elever med meänkieli som modersmål.

I kommunen finns 1027 elever som har uppgett att de har finska som modersmål, varav 354 elever får undervisning via Språkcentrum. Av statistiken framgår att två elever får studiehandledning på finska. I Bagarmossens skola vars rektor intervjuats, deltar fem elever i modersmålsundervisning i finska. Kvarnbackaskolan har enligt uppgift från rektorn ingen elev som tillhör de nationella minoriteterna.

Jiddisch erbjuds som språkval inom ämnet judiska studier på skolan Vasa Real. Eleverna kan välja mellan att läsa hebreiska och jiddisch. Förutom de judiska klasserna på Vasa Real (åk 7-9) finns även Hillelskolan, en judisk friskola med 250 barn i årskurserna förskoleklass och årskurserna 1-6. Enligt en av grundskolecheferna med särskild insikt i de judiska skolorna, finns just nu ingen elev som läser jiddisch i någon av de judiska skolorna. Enligt chefen för Språkcentrum har de aldrig haft någon som efterfrågat undervisning i jiddisch.

I Stockholms kommun finns en heltidsanställd lärare som undervisar cirka 50 elever i de romska varieteterna lovari och kelderash. Enligt chefen för Språkcentrum har tre elever önskat undervisning i varieteteten kalé. Man annonserar just nu efter en lärare till dessa elever. Förutom denna undervisning finns en tvåspråkig klass, Roma kulturklass, där ett 30-tal elever får tvåspråkig undervisning i svenska och kelderash. Enligt rektorn för Bagarmossens skola finns två romska elever i skolan som har avböjt undervisning i romani chib.

Resultat

1. Fullgör kommunen sin skyldighet att erbjuda undervisning i de nationella minoritetsspråken enligt de krav som ställs i författningarna?

1.1 Har kommunen och rektorn en tydlig och fungerande organisation och ansvarsfördelning för att genomföra undervisning i de nationella minoritetsspråken?

År 2000 erkändes romer, judar, samer, tornedalingar och sverigefinnar som nationella minoriteter i Sverige och romani chib, jiddisch, samiska, meänkieli och finska erkändes som minoritetsspråk. I januari 2010 förstärktes deras rättigheter genom den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk som tillsammans med språklagen anger att språken ska skyddas och främjas och att de nationella minoriteterna ska kunna bibehålla och utveckla sin kultur. Enligt språklagen har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Skolinspektionens tillsyn har visat att kommuner ofta brister i sin skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning. Ett förekommande problem är brister i samordning mellan kommun- och rektorsnivå, vilket kan leda till att alla elever som har rätt att få modersmålsundervisning inte erbjuds det. En del av granskningen inriktas därför på om det finns en tydlig organisation med en fungerande ansvarsfördelning mellan kommunen och rektorn. Enligt författningarna kan modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk erbjudas som språkval eller elevens val, inom ramen för skolans val eller utanför den garanterade undervisningstiden. Därför granskas också om elever och vårdnadshavare informeras om rätten och möjligheten till detta. Skolinspektionens tillsyn visar även att modersmålsundervisningen inte alltid ingår i det systematiska kvalitetsarbetet. Därför undersöks hur kommunen och rektorerna följer upp och utvecklar modersmålsundervisningen och i vilken mån kommunen särskilt främjar de nationella minoriteterna och deras rätt att utveckla sitt språk.

Ansvarsfördelning

Sedan länge finns en tydlig organisation för modersmålsundervisningen där de skolor som önskar kan köpa tjänster från den centrala modersmålsenheten Språkcentrum. Av intervjuer med rektorerna och chefen för Språkcentrum framgår att det finns en tydlig ansvarsfördelning och god kommunikation mellan Språkcentrum och rektorerna. Om det uppstår problem har Språkcentrum, enligt rektorerna, varit en god samtalspartner och måna om att rätta till problemen.

Rapport

2012-01-11

6 (29)

Dnr 40-2011:2523

Av intervjuer med de två rektorerna framgår att det finns en hög andel elever med annat modersmål än svenska på deras skolor. De har därför under flera år utvecklat fungerande rutiner för att genomföra modersmålsundervisning, där Språkcentrum uppges vara ett stort stöd. Kvarnbackaskolan har dessutom en egen modersmåls lärare i arabiska anställd. Enligt rektorerna följs modersmålsundervisningen upp på individnivå. Eleverna får skriftliga omdömen och modersmål ingår i elevernas individuella utvecklingssamtal. Stödåtgärder vidtas främst om resultaten är låga eller om man får signaler om stor frånvaro etc. På Kvarnbackaskolan följer man enligt rektorn aktivt upp elever som är berättigade till modersmålsundervisning men inte väljer att delta.

I utbildningsförvaltningens kvalitetsredovisning, som Skolinspektionen tagit del av, finns ingen information om modersmålsundervisning. Redovisningen ligger på en högt aggregerad nivå där det bland annat framgår att det systematiska kvalitetsarbetet ute på skolorna behöver förbättras. Skolorna redovisar enligt rektorer och företrädare för förvaltningen statistik över betygen i modersmål liksom över deltagande i undervisningen. Någon separat analys av statistiken görs inte. Enligt vad som framkommer i granskningen förs denna information heller inte vidare upp i förvaltningen, såvida inga särskilda signaler finns om problem. Exempel på detta kan vara brister i undervisningen i den romska kulturklassen vid Nytorpsskolan. I den mall som skolorna följer för sina kvalitetsredovisningar finns ingen information om att särskilt belysa modersmålsundervisningen i allmänhet eller undervisning i nationella minoritetsspråk i synnerhet.

Att bevaka att elever från de nationella minoriteterna ges möjlighet att utveckla sitt språk och sin kultur är ytterst huvudmannens ansvar. Enligt företrädare för nämnd och förvaltning är dock modersmålsundervisning i allmänhet, och de nationella minoriteternas språkutveckling i synnerhet, ingen särskilt prioriterad fråga i kommunen. Skolorna tilldelas särskilda bidrag utifrån antalet elever som deltar i modersmålsundervisning. Enligt insänd dokumentation från kommunen restes en motion 2008 om att särskilt stödja undervisningen i de nationella minoritetsspråken. Denna föreslås avslås, men har ännu inte varit upp i kommunfullmäktige ännu.

Information om modersmålsundervisning

Granskningen visar att det finns information om modersmålsundervisning på hemsidan för Stockholms stad/Grundskolan. Information ges om vad modersmålsundervisning är, vilka som är berättigade att delta och att elever som önskar få undervisning i nationella minoritetsspråk inte behöver ha språket som

dagligt umgängesspråk. Vidare finns information om att elever med romsk bakgrund har rätt till två språk om det finns särskilda skäl. För ytterligare information hänvisas till respektive grundskolas hemsida, där det oftast saknas information om modersmålsundervisning. Under fliken "Frågor och svar" saknas information som upplyser om att det finns särskilda regler för de elever som önskar undervisning i ett nationellt minoritetsspråk. Svaren som anges blir därmed missvisande för föräldrar och elever som önskar undervisning i nationella minoritetsspråk.

De två rektorerna och chefen för Språkcentrum uppger att elevernas modersmål registreras när de börjar skolan. Enligt chefen för Språkcentrum får föräldrarna en ansökningsblankett om modersmålsundervisning att fylla i när barnen börjar skolan eller kommer ny till en skola. På blanketten uppges vilket som är barnets modersmål och denna information följer sedan barnet genom hela skoltiden. Det finns också broschyrer om modersmålsundervisning att tillgå som Språkcentrum har tagit fram. Men information om vad som gäller undervisning i nationella minoritetsspråk saknas både i broschyren och på anmälningsblanketten för modersmålsundervisning. Det innebär att det exempelvis saknas information om att undervisning i nationella minoritetsspråk ska erbjudas även om endast en elev önskar det eller att det också kan erbjudas som språkval eller inom ramen för elevens eller skolans val.

Det framkommer i intervjuer med företrädare för nämnd och förvaltning att de anser att det i första hand är föräldrarnas ansvar att informera sig om undervisning i nationella minoritetsspråk. Dock medger såväl företrädare för nämnd och förvaltning som de två rektorerna att informationen om undervisning i nationella minoritetsspråk kan förbättras.

Åtgärder för att särskilt främja de nationella minoriteternas rätt att utveckla sitt språk

Stockholms kommun har genomfört en rad åtgärder för att främja de nationella minoriteternas rätt att utveckla sitt språk och sin kultur. Företrädare för nämnden uppger i intervjun att de anser det vara viktigt att främja de nationella minoriteternas rättigheter till utbildning. En väsentlig anledning som framförs är enskilda elevers möjligheter att utveckla sitt språk och sin kultur, men också för att vi i Sverige ska få förståelse för vår historia.

I intervjun med företrädare för nämnd och förvaltning betonas att Stockholms kommun aktivt stött etableringen av ämnet judiska studier, där möjlighet ges att läsa jiddisch som språkval. Enligt företrädare för förvaltningen har kommunen bekostat lärarutbildningen för de tre romska lärare. Kommunen har även

Rapport

2012-01-11

8 (29)

Dnr 40-2011:2523

utbildat romska fritidsledare/assistenter. Men enligt intervjuerna har företrädarna för förvaltningen idag ingen information om vad som hänt med dessa assistenter och om de används ute i skolverksamheten till stöd för de romska eleverna. Företrädare för förvaltningen medger att denna satsning på fritidsledare/assistenter inte utvärderats tillräckligt och att man inte har någon vetskap om denna satsning gett någon effekt.

Granskningen visar att de satsningar som görs inte utgår från någon sammanhållen bild av de olika nationella minoriteternas skilda förutsättningar och behov. Snarare är det så att de satsningar som gjorts varit riktade mot företrädesvis romer och judar och att de finska, samiska och tornedalsfinska minoriteterna inte åtnjutit några särskilda främjande åtgärder. Förvaltningen uppger vid faktagranskningen att åtgärderna har utgått ifrån intresse och efterfrågan i respektive nationell minoritet. Någon sådan information har dock inte framkommit i granskningen. Att främja undervisning i nationella minoritetsspråk är enligt företrädare för nämnd och förvaltning inget prioriterat område och en sammanhållen strategi för att särskilt främja de nationella minoriteternas språkutveckling saknas.

Enligt chefen för Språkcentrum gör Språkcentrum inga insatser för att särskilt främja de nationella minoriteternas språkutveckling. Språkcentrum försöker hitta lärare där sådana saknas, exempelvis i samiska och romani chib (varietetet kalé) liksom att erbjuda modersmålsundervisning på tider och platser som gynnar den enskilda eleven i så stor utsträckning som det är möjligt.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Stockholms kommun behöver skapa ytterligare förutsättningar för att eleverna ur de nationella minoriteterna ska få den utbildning de har rätt till. Skolinspektionens bedömning är att Stockholms kommun har en tydlig organisation och fungerande ansvarsfördelning när det gäller modersmålsundervisning. Kommunen har rutiner för att registrera vilka elever som är berättigade till och deltar i modersmålsundervisning, men behöver försäkra sig om att rutinerna förbättras så att statistiken blir mer tillförlitlig. Vidare bedömer Skolinspektionen att kommunen genomför en rad främjande åtgärder för de nationella minoriteternas rätt att utveckla sitt språk och sin kultur. Dock görs inte detta utifrån en samlad bild av behov och förutsättningar för de olika nationella minoritetsgrupperna varför satsningarna enbart kommer några grupper tillgodo. Det saknas även ett systematiskt kvalitetsarbete kring de nationella minoriteternas språkutveckling på såväl skolnivå som förvaltningsnivå. Skolinspektionen bedömer att Stockholms kommun behöver utveckla en samlad strategi för att särskilt främja de nationella minoriteternas språkutveckling utifrån identifierade behov och förutsättningar som

gäller för de olika minoritetsgrupperna. Stockholms kommun behöver även förbättra informationen om undervisning i nationella minoritetsspråk.

1.2 Ser kommunen och rektorn till att elever motiveras att delta i undervisning i de nationella minoritetsspråken?

Enligt flera utredningar är det inte ovanligt att kunskapen om nationella minoriteter och deras rättigheter är bristfällig i kommunerna. Denna okunskap får bland annat till följd att de nationella minoriteterna inte framträder särskilt i kommuners och skolors dokumentation utan döljs i skrivningar som rör modersmålsundervisning generellt. Kunskap om de nationella minoriteterna och deras rättigheter att utveckla sitt språk och sin kultur är en förutsättning för att kunna utveckla undervisningen i nationella minoritetsspråk. Här undersöks därför om kommunen och rektorn har de kunskaper som behövs för att kunna främja undervisningen i nationella minoritetsspråk. Vidare undersöks hur skolan arbetar för att elever ur de nationella minoriteterna ska känna trygghet och motivation att delta i undervisning på sitt språk. Ett språks status i samhället har betydelse för elevers motivation att delta i undervisning i språket. Forskningen visar i flera fall på en utbredd diskriminering (om än i varierande omfattning) av de nationella minoriteterna. Av den anledningen samt att de nationella minoritetsspråken åtnjuter särskilt skydd, behöver kommunen och rektorn se till att de nationella minoritetsgruppernas språk-, kunskaps- och identitetsutveckling särskilt främjas.

Av intervjuer och dokumentanalys framgår att det hos såväl nämnd och förvaltning som hos rektorer finns kunskap om modersmålets betydelse för elevers identitetsutveckling och skolframgång. Företrädare för nämnden framhåller att kunskap om de nationella minoriteterna med all sannolikhet är hög på de skolor som har elever ur de nationella minoriteterna, men att den brister på skolor som saknar elever med denna bakgrund.

Företrädare för förvaltningen menar att etableringen av Roma kulturklass kan ses som ett sätt att synliggöra och höja statusen på den romska gruppen, liksom ett sätt att motivera elever att delta i undervisning i romani chib. Samtidigt framhåller företrädare för nämnd och förvaltning att det framför allt ligger på rektorer och lärare att motivera eleverna att delta i undervisning på sitt minoritetsspråk. Framför allt har föräldrarna ett stort ansvar menar de.

Chefen för Språkcentrum uppger att Språkcentrum inte gör särskilda satsningar för att motivera elever ur de nationella minoriteterna att delta i modersmålet. Dock framkommer att Språkcentrum vid ett tillfälle flugit ned en samisk lärare från Kiruna till två elever. Detta skedde under en dag och var, enligt chefen för Språkcentrum, snarare något som gjordes som en kompensation för att man inte kunnat erbjuda eleverna modersmålsundervisning i samiska. Vid intervjun

Rapport

2012-01-11

10 (29)

Dnr 40-2011:2523

uppger chefen för Språkcentrum att funderingar finns på att kontakta Luleå kommun om distansutbildning på modersmål. Idag sker ingen distansutbildning på modersmål i Stockholms kommun.²

Av intervjuer med företrädare för nämnd och förvaltning framkommer att det har förekommit trakasserier av både judiska och romska elever, men att detta efter olika insatser minskat betydligt. Roma kulturklass tar dock, enligt företrädare för förvaltningen, fortfarande emot romska elever efter att de har trakasserats i andra skolor. Enligt de intervjuade rektorerna förekommer ingen diskriminering eller några trakasserier utifrån etnicitet på deras skolor.

I Kvarnbackaskolan försöker man enligt rektorn motivera elever att delta i modersmålsundervisningen genom att medvetet och aktivt informera elever och föräldrar om vikten av modersmålsundervisning för elevernas skolframgång. Alla elever som är berättigade till modersmålsundervisning men tackar nej och elever som vill sluta i modersmålsundervisningen följs upp med motiverande samtal. Vidare uppger rektorn för Kvarnbackaskolan att de har regelbunden kontakt med föräldrarna för att ge information och motivera elever att delta i modersmålsundervisningen. De har bland annat ett föräldramöte varje termin där föräldrarna i smågrupper kan träffa den undervisande läraren. I dagsläget finns dock inga elever ur de nationella minoriteterna på skolan.

I intervjuerna med företrädare för förvaltningen, med chefen för Språkcentrum och de två rektorerna framhålls vikten av att ha personliga kontakter med företrädare för de nationella minoriteterna. Sådana finns exempelvis med den judiska församlingen. Vidare beskriver rektorn för Bagarmossens skola att de har god kontakt med den romska familjen vars barn går på skolan och att denna personliga kontakt är nyckeln till de romska elevernas närvaro. Men då kontakterna ofta är personbundna försvinner de lätt när någon byter arbete inom kommunen eller slutar sin tjänst. Enligt chefen för Språkcentrum finns vissa kontakter med den svenskfinska gruppen och med den judiska. Men det saknas för övriga nationella minoritetsgrupper, vilket är något han menar behöver etableras.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det finns kunskap om modersmålsundervisning och dess betydelse för elevers skolframgång på förvaltningsnivå, men att kunskapen hos lärarna varierar beroende på om man haft kontakt med elever ur de nationella minoriteterna eller inte. Vidare bedö-

---

² Luleå kommun leder ett kommunövergripande projekt med distansundervisning i modersmål, där 14 kommuner deltar. Det finns dock ännu inte någon lagreglering på området. Distansundervisning utreds för närvarande av Skolverket.

mer Skolinspektionen att Stockholms kommun behöver skapa rutiner för att samverka med företrädare för de nationella minoriteterna, i syfte att utveckla undervisningen i nationella minoritetsspråk. Skolinspektionen bedömer att kommunen behöver ta ett samlat grepp för att försäkra sig om att elever ur de nationella minoriteterna motiveras att delta i undervisning i de nationella minoritetsspråken.

2. Ges de elever som har behov av det studiehandledning på modersmål i de nationella minoritetsspråken?

Frågan syftar till att belysa om skolan, då eleverna behöver det, ger studiehandledning på modersmål i de nationella minoritetsspråken. Studiehandledning är en form av särskilt stöd som kan erbjudas elever som befäras inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Det kan exempelvis gälla barn och ungdomar som nyligen kommit till Sverige och inte kan tillräckligt för att följa undervisningen på svenska utan behöver få undervisningen förklarad på sitt modersmål. Det är rektors ansvar att se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds och att ett åtgärdsprogram utarbetas. Väljer rektorn att sätta in studiehandledning på elevens modersmål ska den ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

På hemsidan för Stockholms kommun finns information om vad studiehandledning på modersmålet är. Rektorn för Kvarnbackaskolan uppger att nyanlända elever får studiehandledning på sitt modersmål två timmar i veckan de första åren och därefter utifrån individuella behov. Studiehandledningen följs upp på individnivå av klassläraren och specialpedagogen.

Chefen för Språkcentrum menar att studiehandledning på modersmålet behöver erbjudas i större utsträckning än vad som görs idag. Av kommunens statistik framgår att två elever får studiehandledning i finska, men denna uppgift anses väldigt osäker. Det framgår vidare av utbildningsförvaltningens kvalitetsredovisning att det är oklart hur många elever som får studiehandledning på modersmål och att detta behöver undersökas och förbättras.

Enligt uppgift från de intervjuade rektorerna har de inga elever ur de nationella minoriteterna på sina skolor som får studiehandledning på modersmålet. Chefen för Språkcentrum uppger att studiehandledning bara ges på finska för tillfället. Han uppger vidare att han saknar kunskap om i vilken utsträckning studiehandledning på modersmålet erbjuds på något av de övriga nationella minoritetsspråken.

Rapport

2012-01-11

12 (29)

Dnr 40-2011:2523

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det förekommer studiehandledning på modersmålet, men att kunskap saknas om huruvida den studiehandledning som erbjuds motsvarar det behov som föreligger. Skolinspektionen bedömer att det behöver finnas tydligare rutiner för att upptäcka, erbjuda och följa upp studiehandledning på modersmålet.

3. Beaktar kommunen möjligheten att använda tvåspråkig undervisning?

Internationell forskning visar att tvåspråkiga elever som får undervisning halva dagen på modersmålet och halva på det omgivande samhällets språk hamnar över eller mycket över genomsnittlig skolframgång (utöver den erhållna flerspråkigheten och den kulturella och språkliga kompetensen i modersmålet). Kommunen får anordna tvåspråkig undervisning. Samtidigt har Skolverket visat att utbildningar med tvåspråkiga inslag har minskat under de senaste femton åren. I en rapport från Europarådet uppmärksammas vilka åtaganden Sverige hittills vidtagit för att uppfylla stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. I rapporten ges rekommendationer till förbättringar. Bland annat rekommenderas en förstärkning av den tvåspråkiga undervisningen i finska och samiska och att det etableras tvåspråkig undervisning i meänkieli. Här undersöks hur kommunen ser på möjligheten att anordna tvåspråkig undervisning och därigenom främja språk-, kunskaps- och identitetsutveckling för elever ur de nationella minoriteterna.

I Stockholms kommun finns två fristående skolor som bedriver tvåspråkig undervisning i svenska och finska. Dessutom finns en romsk kulturklass inom ramen för en kommunal grundskola. Där bedrivs undervisning i svenska och romani chib³. Det framgår av granskningen att såväl företrädare för nämnd och förvaltning som rektorer har kunskap om tvåspråkig undervisning. Dock visar granskningen på brister i kommunikationen mellan förvaltnings- och skolnivå när det gäller verksamheten i den romska kulturklassen. Detta har bland annat lett till ett bristande systematiskt kvalitetsarbete, vilket gör att eleverna i Roma kulturklass inte får den undervisning de har rätt till.

Av intervjun med företrädare för nämnd och förvaltning framgår att man för närvarande har en pågående diskussion om tvåspråkig undervisning, där centrala lösningar efterlyses på de problem som identifierats. En del gäller möjligheten att etablera flera svensk-finska förskolor då behovet anses vara stort. En

---

³ Varietetet kelderash.

annan del gäller möjligheten för romerna att starta en fristående skola, vilket förvaltningen anser skulle vara välkommet.

Skolinspektionen kan konstatera att Stockholms kommun har kunskap om tvåspråkig undervisning och att tvåspråkig undervisning är något som diskuteras i kommunen. Roma kulturklass har inom ramen för detta projekt granskats som en av fem tvåspråkiga verksamheter. Skolinspektionen kan konstatera att den tvåspråkiga verksamheten i Roma kulturklass behöver ges bättre förutsättningar för att i högre grad kunna bidra till elevernas språk- och kunskapsutveckling.

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att undersöka hur kommunerna informerar om rätten till samt fullgör sin skyldighet att erbjuda undervisning i de nationella minoritetsspråken enligt skollag och skolförordning. I syftet ingår också att granska tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken.

Granskningen har utgått från följande frågeställningar:

1. Fullgör kommunen sin skyldighet att erbjuda undervisning i de nationella minoritetsspråken enligt de krav som ställs i författningarna?
2. Ges de elever som har behov av studiehjälp på modersmål i de nationella minoritetsspråken?
3. Beaktar kommunen möjligheten att använda tvåspråkig undervisning?
4. Organiserar och genomförs tvåspråkig undervisning på de nationella minoritetsspråken så att undervisningen främjar elevernas språk-, kunskaps- och identitetsutveckling?

Ett särskilt fokus ägnas romska elever och vilka förutsättningar dessa elever ges att delta i undervisning i romani chib.

I Stockholms kommun har enbart frågeställning 1, 2 och 3 granskats.

Metod och material

Granskningen av undervisning i nationella minoritetsspråk omfattar 34 kommuner och 68 grundskolor. I Stockholms kommun har granskningen omfattat dokumentanalys och intervjuer med företrädare för nämnd och förvaltning, med chefen för Språkcentrum samt med rektorer för två utvalda skolor i kommunen. En webbenkät besvaras också av lärarna i de två utvalda skolorna. Re-

Rapport

2012-01-11

14 (29)

Dnr 40-2011:2523

sultatet av enkäten kommer att utgöra underlag i den övergripande rapporten. Med anledning av det särskilda fokus som riktas mot den romska minoriteten genomförs också gruppintervjuer med romska elever och föräldrar som bor i kommuner som ingår i granskningen. Även detta material kommer enbart att ingå i den övergripande rapporten.

Kvalitetsgranskning modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken

Författningsstöd⁴ modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i nationella minoritetsspråk

1. Fullgör kommunen sin skyldighet att erbjuda undervisning i de nationella minoritetsspråken enligt de krav som ställs i författningarna?

1.1 Har kommunen och rektorn en tydlig och fungerande organisation och ansvarsfördelning för att genomföra undervisning i de nationella minoritetsspråken?

År 2000 erkändes romer, judar, samer, tornedalingar och sverigefinnar som nationella minoriteter i Sverige och romani chib, jiddisch, samiska, meänkieli och finska erkändes som minoritetsspråk. I januari 2010 förstärktes deras rättigheter genom den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk som tillsammans med språklagen anger att språken ska skyddas och främjas och att de nationella minoriteterna ska kunna bibehålla och utveckla sin kultur. Enligt språklagen har det allmänna ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Skolinspektionens tillsyn har visat att kommuner ofta brister i sin skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning. Ett förekommande problem är brister i samordning mellan kommun- och rektornivå, vilket kan leda till att alla elever som har rätt att få modersmålsundervisning inte erbjuds det. En del av granskningen inriktas därför på om det finns en tydlig organisation med en fungerande ansvarsfördelning mellan kommunen och rektorn. Enligt författningarna kan modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk erbjudas som språkval eller elevens val, inom ramen för skolans val eller utanför den garanterade undervisningstiden. Därför granskas också om elever och vårdnadshavare informeras om rätten och möjligheten till detta. Skolinspektionens tillsyn visar även att modersmålsundervisningen inte alltid ingår i det systematiska kvalitetsarbetet. Därför undersöks hur kommunen och rektorerna följer upp och utvecklar modersmålsundervisningen och i vilken mån kommunen särskilt främjar de nationella minoriteterna och deras rätt att utveckla sitt språk.

---

⁴ Stöd från forskning och utredningar framgår av projektets litteraturoversikt:

[http://intranet.skolinspektionen.se/Documents/02-verksamhet/01-](http://intranet.skolinspektionen.se/Documents/02-verksamhet/01-kvalitetsgranskning/direktiv/litteraturoversikt-minoritetssprak.pdf)

[kvalitetsgranskning/direktiv/litteraturoversikt-minoritetssprak.pdf?epslanguage=sv](http://intranet.skolinspektionen.se/Documents/02-verksamhet/01-kvalitetsgranskning/direktiv/litteraturoversikt-minoritetssprak.pdf?epslanguage=sv)

Rapport

2012-01-11

16 (29)

Dnr 40-2011:2523

Inom detta område granskas följande:

Det finns fungerande rutiner för att kartlägga språkbakgrunden hos elever (10 kap. 7 § skollagen (2010:800), 7 § språklagen (2009:600), 5 kap. 10 § skolförordningen (2011:185), 4 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk).

Elever och vårdnadshavare informeras om rätten och möjligheten till undervisning på nationellt minoritetsspråk (10 kap. 7 § skollagen, 9 kap. 5, 6 och 8 §§ skolförordningen, 8 § förordning (2011:398) om särskild utbildning med judiska studier i grundskolan).

Det är tydligt att kommunen särskilt främjar de nationella minoriteterna och deras rätt att utveckla sitt modersmål (10 kap. 7 § skollagen, 7-8 §§ och 14-15 §§ språklagen, 4 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk).

Ansvarsfördelningen är tydlig för såväl huvudmannen som för rektorerna (5 kap. 7-11 §§ skolförordningen, 6 kap. kommunallagen (1991:900), Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Undervisningen i nationella minoritetsspråk följs upp och utvärderas (4 kap. 3-7 §§ skollagen, Lgr 11, 1 Varje skolas utveckling, 2.8 Rektorns ansvar).

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

4 kap. Kvalitet och inflytande

Systematiskt kvalitetsarbete

Huvudmannanivå

3 § Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Enhetsnivå

4 § Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet. Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet

5 § Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

Dokumentation

6 § Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

Åtgärder

7 § Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

10 kap. grundskolan

Modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever önskar sådan undervisning i det språket.

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

§ 4 I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

Rapport

2012-01-11

18 (29)

Dnr 40-2011:2523

Språklagen (2009:600)

De nationella minoritetsspråken

7 § De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

8 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Den enskildes tillgång till språk

14 § Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Därutöver ska

1. den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, och

2. den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.

Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.

15 § Det allmänna ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk enligt 14 §.

Kommunallagen (1991:900)

6. kap. Styrelsen och övriga nämnder

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1991:900#K6>

Skolförordningen (2011:185)

5 kap. Utbildningen

Modersmålsundervisning

7 § I 10 kap. 7 §, 11 kap. 10 §, 12 kap. 7 § och 13 kap. 7 § skollagen (2010:800) finns grundläggande bestämmelser om huvudmannens skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning. Huvudmannen är också skyldig att erbjuda elever som är adoptivbarn och har ett annat modersmål än svenska

modersmålsundervisning, även om språket inte är elevens dagliga umgänges-
språk i hemmet.

Rektorn beslutar om en elevs modersmålsundervisning.

8 § Modersmålsundervisning får anordnas

1. som språkval i grundskolan och specialskolan,
2. som elevens val,
3. inom ramen för skolans val, eller
4. utanför den garanterade undervisningstiden.

9 § Modersmålsundervisning får inte omfatta mer än ett språk för en elev.

En romsk elev som kommer från utlandet får dock ges modersmålsundervisning i två språk, om det finns särskilda skäl.

10 § En huvudman är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk endast om

1. minst fem elever som ska erbjudas modersmålsundervisning i språket önskar sådan undervisning, och
2. det finns en lämplig lärare.

Första stycket 1 gäller inte nationella minoritetsspråk. Enligt 7 § språklagen (2009:600) är de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

11 § Om en elev ges modersmålsundervisning utanför den garanterade undervisningstiden, är huvudmannen skyldig att erbjuda eleven sådan undervisning sammanlagt högst sju läsår under elevens skoltid. Eleven ska dock erbjudas modersmålsundervisning under längre tid, om eleven har ett särskilt behov av sådan undervisning.

Begränsningen enligt första stycket gäller inte nationella minoritetsspråk eller ett nordiskt språk.

9 kap. Grundskolan

Språkval

5 § Enligt 10 kap. 4 § skollagen (2010:800) ska det finnas språkval. Huvudmannen ska som språkval erbjuda minst två av språken franska, spanska och tyska. Huvudmannen ska sträva efter att därutöver erbjuda andra språk som språkval.

6 § En elev får i stället för ett språk som erbjudits enligt 5 § välja något av följande språk som språkval:

Rapport

2012-01-11

20 (29)

Dnr 40-2011:2523

1. det språk som eleven ska erbjudas modersmålsundervisning i,
2. svenska eller svenska som andraspråk under förutsättning att eleven i övrigt får undervisning i svenska eller svenska som andraspråk,
3. engelska, eller
4. teckenspråk.

Elevens val

8 § I 10 kap. 4 § skollagen (2010:800) finns bestämmelser om elevens val. Huvudmannen ska erbjuda eleverna ett allsidigt urval av ämnen som elevens val. Som elevens val får ett språk som eleven inte tidigare har fått undervisning i (nybörjarspråk) erbjudas. Huvudmannen är inte skyldig att anordna undervisning i ett nybörjarspråk som erbjudits som elevens val om färre än fem elever väljer språket.

Förordning (2011:398) om särskild utbildning med judiska studier i grundskolan

Utbildningens innehåll och utformning

8 § Elever på den särskilda utbildningen ska som språkval erbjudas undervisning i hebreiska och jiddisch.

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag. Varje skolas utveckling

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

/.../ Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. /.../

1.2 Ser kommunen och rektorn till att elever motiveras att delta i undervisning i de nationella minoritetsspråken?

Enligt flera utredningar är det inte ovanligt att kunskapen om nationella minoriteter och deras rättigheter är bristfällig i kommunerna. Denna okunskap får bland annat till följd att de nationella minoriteterna inte framträder särskilt i kommuners och skolors dokumentation utan döljs i skrivningar som rör modersmålsundervisning generellt. Kunskap om de nationella minoriteterna och deras rättigheter att utveckla sitt språk och sin kultur är en förutsättning för att kunna utveckla undervisningen i nationella minoritetsspråk. Här undersöks därför om kommunen och rektorn har de kunskaper som behövs för att kunna främja undervisningen i nationella minoritetsspråk. Vidare undersöks hur skolan arbetar för att elever ur de nationella minoriteterna ska känna trygghet och motivation att delta i undervisning på sitt språk. Ett språks status i samhället har betydelse för elevers motivation att delta i undervisning i språket. Forskningen visar i flera fall på en utbredd diskriminering (om än i varierande omfattning) av de nationella minoriteterna. Av den anledningen samt att de nationella minoritetsspråken åtnjuter särskilt skydd, behöver kommunen och rektorn se till att de nationella minoritetsgruppernas språk-, kunskaps- och identitetsutveckling särskilt främjas.

Inom detta område granskas följande:

Kommunen och rektorn arbetar för att finna attraktiva lösningar för undervisningen i nationella minoritetsspråk i syfte att eleverna ska motiveras att delta i undervisningen (Lgr 11, En likvärdig utbildning, Lgr 11, Skolans uppdrag, Lgr 11, God miljö för utveckling och lärande, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar, Stöd från forskning och utredningar).

Kunskap finns hos berörd personal på kommun- och skolnivå (politiker, tjänstemän, rektorer och lärare) om minoritetspolitiken och om modersmålets betydelse för tvåspråkiga barns utveckling (Stöd från forskning och utredningar i första hand, 2 kap. 34 § skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Det bedrivs ett målinriktat arbete för att förebygga och förhindra diskriminering utifrån etnisk tillhörighet samt kränkande behandling (3. kap. 14-16 §§ diskrimineringslagen och 6 kap. 6-8 §§ skollagen).

Skolan samverkar med vårdnadshavare till elever från de nationella minoriteterna (4 kap. 12 § skollagen, Lgr 11, Skolans uppdrag, Lgr 11, 2.4 Skola och hem, riktlinjer, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Det finns en fungerande skolpliktsbevakning (7 kap. 2, 17-23 §§ och 29 kap. 2 § skollagen).

Rapport

2012-01-11

22 (29)

Dnr 40-2011:2523

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning

Kompetensutveckling

34 § Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling. Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.

4. kap. Kvalitet och inflytande

Inflytande och samråd

Allmänt om vårdnadshavares inflytande över utbildningen i vissa skolformer och i fritidshemmet

12 § Vårdnadshavare för barn i förskolan och för elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och fritidshemmet ska erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen.

6 kap. Åtgärder mot kränkande behandling

Aktiva åtgärder

Målinriktat arbete

6 § Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§.

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

7 § Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

Plan mot kränkande behandling

8 § Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

7 kap. Skolplikt och rätt till utbildning

Vilka som omfattas av skolplikt

2 § Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt enligt föreskrifterna i detta kapitel. /.../Skolplikt gäller inte heller barn som avses i 29 kap. 2 § andra stycket. Dessa barn har dock samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn.

Närvaro

17 § /.../ Om en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan utan giltigt skäl uteblir från den obligatoriska verksamheten, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag informeras om att eleven har varit frånvarande. Om det finns särskilda skäl behöver elevens vårdnadshavare inte informeras samma dag.

Ledighet

18 § En elev i en skolform som avses i 17 § får beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Om det finns synnerliga skäl får längre ledighet beviljas. Rektorn beslutar om ledighet. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut om ledighet som avser längre tid än tio dagar.

Befrielse

19 § En elev i en skolform som avses i 17 § får på begäran av elevens vårdnadshavare befrias från skyldighet att delta i obligatoriska inslag i undervisningen om det finns synnerliga skäl. Ett sådant beslut får endast avse enstaka tillfällen under ett läsår. Rektorn beslutar om befrielse. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta sådana beslut.

Ansvar för att skolplikten fullgörs

Vårdnadshavares ansvar

20 § Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin skolplikt.

Hemkommunens ansvar

21 § Hemkommunen ska se till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola eller grundsärskola på något annat sätt får föreskriven utbildning.

Huvudmannens ansvar

22 § Kommunen ska se till att eleverna i dess grundskola och grundsärskola fullgör sin skolgång. Huvudmannen för specialskolan och huvudmannen för sameskolan ska se till att elever i utbildning under deras ledning fullgör sin skolgång.

Rapport

2012-01-11

24 (29)

Dnr 40-2011:2523

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola eller utan giltig orsak är frånvarande i betydande utsträckning från obligatoriska inslag, ska huvudmannen snarast lämna uppgift om detta till hemkommunen.

Föreläggande och vite

23 § Om en skolpliktig elev inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad denne är skyldig att göra för att så ska ske, får hemkommunen förelägga elevens vårdnadshavare att fullgöra sina skyldigheter. För en elev i specialskolan eller i sameskolan är det i stället huvudmannen för respektive skolform som får förelägga elevens vårdnadshavare att fullgöra sina skyldigheter.

Ett föreläggande enligt första stycket får förenas med vite. Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart om inte annat beslutas.

29 kap. Övriga bestämmelser

Bosättning

2 § Med bosatt i landet avses i denna lag den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481). Som bosatt i landet ska vid tillämpningen av denna lag anses även den som inte är folkbokförd här men som omfattas av 1 § första eller tredje stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

2. vistas här med stöd av tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716),

3. har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag till följd av EU-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer, /.../

4 § En person som avses i 2 § andra stycket 1 ska anses som bosatt i Sverige även om ett beslut om avvisning eller utvisning har meddelats. Detta gäller fram till dess att personen lämnar Sverige under förutsättning att han eller hon inte håller sig undan så att ett sådant beslut inte kan verkställas.

Diskrimineringslag (2008:567)

3 kap. Aktiva åtgärder

Utbildning

Målinriktat arbete

14 § En utbildningsanordnare som bedriver utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen (1985:1100), utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina ska inom ramen för denna verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Närmare föreskrifter om utbildningsanordnarens skyldigheter finns i 15 och 16 §§.

Att förebygga och förhindra trakasserier

15 § En utbildningsanordnare som avses i 14 § ska vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att något barn eller någon elev eller student som deltar i eller söker till verksamheten utsätts för trakasserier som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning eller för sexuella trakasserier.

Likabehandlingsplan

16 § En utbildningsanordnare som avses i 14 § ska varje år upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning, dels förebygga och förhindra trakasserier som avses i 15 §. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som utbildningsanordnaren avser att påbörja eller genomföra under det kommande året.

En redovisning av hur de planerade åtgärderna enligt första stycket har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Rapport

2012-01-11

26 (29)

Dnr 40-2011:2523

Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. /.../

Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag

/.../ Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. /.../

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. /.../

Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lgr 11, 2.4 Skola och hem, riktlinjer

Läraren ska

- samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skol-situation, trivsel och kunskapsutveckling, och
- hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och iaktta respekt för elevens integritet.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

/.../ Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- Kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan,
- Formerna för samarbete mellan skolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om skolans mål och sätt att arbeta och om olika valalternativ
- Personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter
- Skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.

2. Ges de elever som har behov av det studiehandledning på modersmål i de nationella minoritetsspråken?

Frågan syftar till att belysa om skolan, då eleverna behöver det, ger studiehandledning på modersmål i de nationella minoritetsspråken. Studiehandledning är en form av särskilt stöd som kan erbjudas elever som befaras inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Det kan exempelvis gälla barn och ungdomar som nyligen kommit till Sverige och inte kan tillräckligt för att följa undervisningen på svenska utan behöver få undervisningen förklarad på sitt modersmål. Det är rektors ansvar att se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds och att ett åtgärdsprogram utarbetas. Väljer rektorn att sätta in studiehandledning på elevens modersmål ska den ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Inom detta område granskas följande:

De elever som behöver får studiehandledning på modersmålet (5 kap. 4 § skolförordningen).

Rektorn ser till att studiehandledning på modersmålet följs upp och utvärderas (4 kap. 4-7 §§ skollagen, Lgr 11, Varje skolas utveckling, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar).

Rapport

2012-01-11

28 (29)

Dnr 40-2011:2523

Författningsstöd:

Skollagen (2010:800)

4. kap. Kvalitet och inflytande

Enhetsnivå

4 § Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet. Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet

5 § Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

Dokumentation

6 § Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

Åtgärder

7 § Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Skolförordningen (2011:185)

5 kap. Utbildningen

Studiehandledning på modersmålet

4 § En elev ska få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det. En elev som ska erbjudas modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet får ges studiehandledning på det språket i stället för på modersmålet, om det finns särskilda skäl.

Lgr 11, 1. Skolans värdegrund och uppdrag. Varje skolas utveckling

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att verksamheten ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar

/.../ Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven./.../

3. Beaktar kommunen möjligheten att använda tvåspråkig undervisning?

Internationell forskning visar att tvåspråkiga elever som får undervisning halva dagen på modersmålet och halva på det omgivande samhällets språk hamnar över eller mycket över genomsnittlig skolframgång (utöver den erhållna flerspråkigheten och den kulturella och språkliga kompetensen i modersmålet). Kommunen får anordna tvåspråkig undervisning. Samtidigt har Skolverket visat att utbildningar med tvåspråkiga inslag har minskat under de senaste femton åren. I en rapport från Europarådet uppmärksammas vilka åtaganden Sverige hittills vidtagit för att uppfylla stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. I rapporten ges rekommendationer till förbättringar. Bland annat rekommenderas en förstärkning av den tvåspråkiga undervisningen i finska och samiska och att det etableras tvåspråkig undervisning i meänkieli. Här undersöks hur kommunen ser på möjligheten att anordna tvåspråkig undervisning och därigenom främja språk-, kunskaps- och identitetsutveckling för elever ur de nationella minoriteterna.

Inom detta område granskas följande:

Kommunen och rektorn har kunskap om tvåspråkig undervisning och dess betydelse för elevers kunskapsutveckling och skolframgång (stöd från forskning och utredningar)

Möjligheten till tvåspråkig undervisning tas upp och diskuteras i situationer och sammanhang där sådan, med hänsyn till elevunderlaget, är möjlig (stöd från forskning och utredningar).